

Generellt budgetstöd (GBS) – Moçambique

Generellt budgetstöd i korthet

Moçambique har erhållit generellt budgetstöd från Sverige sedan år 2000. Under 2009 utbetalas 330 MSEK i generellt budgetstöd till stöd för Moçambiques strategi för fattigdomsminskning, som syftar till att minska andelen fattiga från 69 % (1997) till 45 % senast år 2010.

Budgetstödet ges på basis av en positiv bedömning av Moçambiques strategi för fattigdomsminskning och dess ekonomiska ansträngningar för att stärka den offentliga finansiella styrningen och kontrollera korruption. Genom en stark övervakningsmekanism granskar Sverige och arton andra stödgivare, bl.a. Europeiska kommissionen och Världsbanken, tillsammans med Moçambiques regering utvecklingen utifrån en gemensamt överenskommen matris för resultatutvärdering som omfattar olika nyckelreformer och mål. I detta ingår även en närmare granskning av statsbudgeten, dess genomförande och revisionsrapporter. Utbetalningarna är kopplade till årliga positiva utvärderingar av resultat och upprätthållande av grundläggande samarbetsprinciper om att t.ex. respektera mänskliga rättigheter och stärka den demokratiska styrningen.

Utöver det generella budgetstödet ges ytterligare stöd för kapacitetsutveckling till stöd för nyckelreformerna inom utveckling. Det civila samhället och media är centrala aktörer när det gäller att förbättra medborgarnas insyn och möjligheter att utkräva ansvar och de får stöd för detta arbete.

Utvecklingsresultat

Budgetstödet har kraftigt ökat de ekonomiska medel som landets regering förfogar över för att finansiera utvecklingsinitiativ som är avgörande för att minska fattigdomen. Strategin för fattigdomsminskning har inneburit bättre tjänster och förbättrat livet för Moçambiques befolkning. Sedan 1996 har den årliga tillväxten i ekonomin varit genomsnitt 8 %. Andelen människor som lever i extrem fattigdom har minskat från 69 % (1997) till 54 % (2003 enligt den senaste hushållsundersökningen). Bevis på dessa förbättringar kan ses på många områden:

Utbildning

- Moçambique har gjort stora framsteg på utbildningsområdet, särskilt när det gäller inskrivningen i grundskolan, som mellan 1997 och 2008 ökade från 50% till 95.5 %. Ökningen var störst för flickor. Det innebar att klyftan mellan könen minskades avsevärt, särskilt i de första årskurserna.
- Fler barn slutför nu dessutom grundskolan. Andelen elever som slutförde sin grundskoleutbildning ökade markant under perioden 1997– 2008, från 22 % till 72.6 %. Under samma period sjönk andelen elever som gick om från 23,9 % till 20,8 %.

Hälsa- och sjukvård och hiv/aids

- Antalet hälso- och sjukvårdsinrättningar har ökat med nästan 25 % mellan 2002 och 2006.
- Dödstalet för barn under fem års ålder har sjunkit med 19 % mellan 1997 och 2003, från 219 dödsfall per 1 000 levande födda år 1997 till 140 år 2008.
- Moçambique har den tionde högsta förekomsten av hiv i världen (16 %) och antalet barn som blir föräldralösa till följd av hiv/aids ökar. Arbetet pågår för att nå de föräldralösa och utsatta barn som inte har tillgång till grundläggande tjänster (hälso- och sjukvård, utbildning och tak över huvudet). Under 2005 fick 24 % av dessa barn tillgång till dessa tjänster.

Infrastruktur

- Utbyggnaden av vägnätet har ökat med 13 % och andelen vägar i bra eller rimligt skick har ökat från 50 % år 2000 till 69 % år 2008.
- Tillgång till el har fördubblats sedan 2004. Under 2008 har 19 nya distrikt kopplats till nationella elnätet och över 100 000 nya hushåll har tillgång till elektricitet. 14% av befolkningen tillgång till det nationella elnätet.

Jordbruk

- Jordbruket har haft en positiv tillväxt på i genomsnitt 7 % sedan 2003. Fler jordbrukare har nu tillgång till utökade jordbrukstjänster, vilket kan bidra till bättre skördar. Antalet familjer som får rådgivning genom offentligt finansierade utökade jordbrukstjänster ökade från 124 000 år 2003 till 354,070 år 2008.

Nyckelfrågor inom budgetstödet

Trots ett stort antal insatser återstår många utmaningar. Arbetet med dessa utmaningar fortsätter och utvärderas med hjälp av olika indikatorer gentemot överenskomna mål och referenspunkter.

- Strategin för fattigdomsminskning innehåller tydliga mål och indikatorer för att mäta framsteg på alla områden. Både givarna och landets regering har nu övergått från att fokusera på resultat i enskilda projekt till resultat på nationell nivå. Övervakningssystemen och uppgiftsinsamlingen behöver dock stärkas.
- Ett viktigt verktyg för att bekämpa korruption är att förbättra systemen för offentlig finansiell styrning och därigenom få ordning på räkenskaperna och begränsa möjligheterna att förskingra budgetmedel. De reformer som har inletts har redan gett konkreta resultat enligt internationella utvärderingar. Sedan 2006 har Moçambique ett modernt datorbaserat system för finansiell styrning som omfattar alla större ministerier, statliga institutioner provinser samt de 31 av de 128 distrikten.

- Ett gynnsamt affärsklimat är en viktig förutsättning för ekonomisk tillväxt. Moçambique ligger på plats 141 av 181 i Världsbankens Doing Business-rankning. Mycket återstår att göra. Frågan behandlas genom politiska reformer och konkreta åtgärder inom strategin för fattigdomsminskning.
- De externa revisionerna av den statliga budgeten har växt i omfattning och täcker nu varje år en tredjedel av budgeten. Uppföljningen av revisionsresultatet måste dock förbättras och rättsliga åtgärder måste vidtas.
- Korruption är ett allvarligt problem i Moçambique. Enligt den internationella korruptionsbekämpningsorganisationen Transparency ges Moçambique betyget 2,8 i deras indexöver graden av upplevd korruption. Reformer har inletts på olika områden för att ta itu med problemet, t.ex. inom rättssektorn, förutom offentlig finansiell styrning där stora framsteg har gjorts, och genom en ny upphandlingslagstiftning. Det krävs emellertid mycket fler konkreta åtgärder och fällande domar för att bekämpa korruptionen. Sverige har en hög profil när det gäller korruptionsbekämpning, vilket inte minst framgick i efterdyningarna av bankkrisen i början av 2000. Det generella budgetstödet från Sverige har delvis varit direkt kopplat till åtgärder på det här området, bl.a. revision med fokus på rättsutredning (forensic audit) och reformer i den finansiella sektorn. Som en konsekvens av detta har betydande belopp kunnat drivas in.

